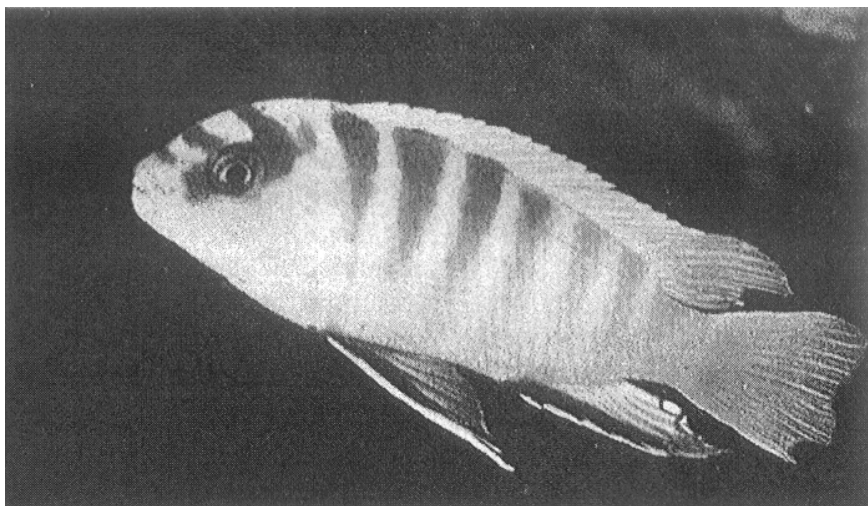

Malawicichliden

Systematik og historik

Af Claus Holm Sørensen

Det er ofte når man er blandt akvarister at snakken går omkring navnene på fiskene som vi er indehavere af, i disse diskussioner høres ofte udsagnet at det kan ved guderne være lige meget med disse smarte latinske navne, dette udsagn kunne for så vidt være rigtigt, forudsat at vi alle så kaldte fisken det samme, men ak vi mennesker er ikke så ens at en sådan lykke vil tilsmile os, det er jo som bekendt sjældent at handelsnavne er de samme her i vores kongerige, hvordan kan nogen så være så enfoldig at tro at det vil kunne lade sig gøre globalt. Dette tvinger os så til at bruge det Linerske system og dermed de Latinske navne. Det er enhver tilladt at navngive både indenfor floraen såvel som i faunaen, der er hære nogle spilleregler der skal være i orden først, disse blev beskrevet i Akvaristen for et par år siden, og behøves derfor ikke at gentages her. (jeg husker ikke hvilket nummer af akvaristen). Når dette er tilladt er det jo egentligt ikke så underligt at der sommetider må en revision til på fiskenes navne, en sådan revision står vi for i Malawisøens farvestrålende Mbuna gruppe. Alle akvarister der seriøst har beskæftiget sig med denne gruppe af fisk, ved at en revision af slægterne er tiltrængt, idet mange af fiskene i de forskellige slægter ikke er hinanden lige, overhovedet, det være sig i alle Mbuna gruppens slægter. Om denne revision, er jeg ved at oversætte en tekst af Ad Konings efter aftale med ham personligt, så den vil følge i et senere nummer af vort blad. Denne artikel handler mere om hvordan og hvem der tidligere har arbejdet med klassifikation af Malawisøens fisk. Dette arbejde finder stadig sted og det forekommer stadig at slagterne ændres ved at fisk flyttes til andre slægter eller to artsnavne bliver erklæret synonyme, derfor kommer der stadig ændringer, som også vi der har fiskene i vores akvarier, mærker. Der er i hvert fald fem personer, der tidligere har haft betydning for denne navneforvirring, som til tider virker nærmest Babilonisk, alle har

Labidochromis hongii

de hver for sig bidrager til at gøre det spændende at holde Malawi cikliden:

- George Albert Boulenger (1858-1937). Belgisk ichtyolog og botaniker. Han var i en periode ansat som direktør af en afdeling på British Museum. Hans hovedværk "Catalogue of the freshwater fishes of Africa" (1915). udkom på baggrund af omfattende felt studier i Africa.
- A. Gunther (1830-1914). ichtyolog. Gunther er den første der har beskrevet Malawi cikliden, han udgav 1859-70 et 3 binds værk: " Catalogue of fishes". Senere i 1873-1910 kom værket "Die fische

der sudsee". Også Gunther var i en periode fra 1862 ansat ved Nat. Hist. afdeling ved British Museum.

Charles Tate Regan (1878- 1943). Elev af Boulenger. Ichthyolog. Han moderniserede og systematiserede British Museums store fiskesamlinger på Nat.History. Endvidere skrev han tre hovedværker om fisk, men hans største og mest omfattende værk om Malawi ciklider er "The cichlid fishes of Lake Nyasa". fra 1921

G. Fryer. jeg ved ikke om han var uddannet ichthyolog, men han har udgivet flere beskrivelser af arter fra Malawisøen bl.a. "A new species of Labeothrophus from lake Nyasa, with redescription of L. Fuelleborni AHL, and some notes on the genus Labeotropheus" (1956).

E. Trewavas. Hun har i mange år arbejdet som systematiker på British Museum (Nat. History, Afdeling). I 1935 kom hendes hovedværk "A synopsis of the cichlid fishes of Lake Nyasa".

Det er blandt andet på grund af disse fem's arbejder at vi i dag har mange andre ichtologer der arbejder med at kortlægge de mange forskellige arter af ciklider i Malawi søen. Cikliderne fra Malawisøen var i en lang periode overset videnskabeligt set i forhold til Cikliderne fra Tanganyika og Victoriasøen. Den første der beskrev et materiale fra Malawisøen var som før nævnt Gunther som i 1864 beskrev en indsamling af fisk foretaget af Sir John Kirk.. Ca. 30 år senere i 1893, beskrev samme person en ny indsamling foretaget af Sir Harry Johnson. Endvidere beskrev Boulenger i 1908-15 en samling af fisk fra Malawisøen indsamlet af Kapt. E. L Rhoades. Der var imidlertid opstået en del diskussion mellem datidens lærde omkring nøjagtighed af de første tre beskrivelser, så derfor præsenterede Regan i 1921 en revision af de til da indsamlede fisk, som lå i præparater Dvs. sprit på British Museum fra Malawi søen. Der foruden præsenterede han og beskrev en samling, der var blevet indsamlet af Mr. R.C. Vood.

Resultatet af Regan,s anstrengelser førte til at det kendte antal af arter blev fordoblet. 46 nye arter blev skilt ud fra samlingerne og af et totalt arts antal på 84 blev 79 katalogiseret som endemisk, dvs. at de kun lever i Malawi søen. 11 af 15 slægter blev også erklæret endemisk. Regan gav også udtryk for at flertallet af slægterne fra Malawi søen er meget ulige slægter fra de andre søer, der bebor samme biotop, feks. siger han ..." Rhamphochromis, som må formodes at ocupere den samme biotop i Malawi som Bathybates gør i Tanganyika søen, er meget forskellig fra Bathybates, der er få bemærkelses værdige eksempler på konvergerede evolution i Malawi og Tanganyika søerne. F. eks. Pseudotropheus Thropheops oppebærer en bemærkelsesværdig lighed med Tropheus, og har det samme tandsæt ... Citat slut (Egen oversættelse).

I 1923-26 blev en samling som indeholdt ca. 3500 eksemplarer indsamlet af Dr. Christy, og Regan startede også med at systematisere denne samling, men dette arbejde blev aldrig afsluttet. I 1927 foretog E. Ahl (i 1898-1943) som var ichthyolog og senere direktør ved Zoologiske Museum, Berlin, en beskrivelse af nogle nye ciklidearter fra Malawisøen baseret på en samling ved Berlin Museet. Dette arbejde førte blandt andet til oprettelse af en ny slægt - Labeotropheus - som indeholdt to arter henholdsvis L. Fuelleborni og L. Curvirostris. Dr. E. Trewavas overtog Regans ufærdige arbejde og udgav i 1935 sit hovedværk. I 1931 havde hun desuden udgivet en revision af slægten Lethrinops baseret på Christyes samling. I hendes hovedværk fra 1935 er 23 arter, som tilsammen indeholder 175 arter som alle er beskrevet. Af disse placeres de 101 i slægten Haplochromis. Denne slægt er, som vi nu ved, totalt revideret og eksisterer ikke længere i Malawi søen, denne revision blev foretaget i slutningen af 70'erne af Dr. P.H.- Greenwood ved British Museum. Slægten Melanochromis blev oprettet af Trewavas og kom til at indeholde fem arter. I halvtredserne arbejdede G.Fryer med beskrivelse af flere Malawi ciklider og blandt andet supplerede han slægten Labeotropheus med en ny art - L. Trewavasae. G. Fryer og andre har i de sene 70,erer udgivet meget litteratur omkring

Malawisøen og i slutningen af 80'erne kom A. Konings med et stort katalog som var venlig for os almindelige amatører, en revideret udgave kom på tysk for et par år siden. Ad Konings har til mig og andre mundtligt berettet at der vil komme et nyt katalog i 2001 og det er der som bekendt ikke lang tid til.

For at kunne finde rundt i de forskellige slægter er det som bekendt nødvendig at have nogle redskaber. Derfor har biologerne udviklet en slægtssystematik for at kunne klassificere de mange ciklide slægter i deres forskellige biotoper og habitater, her kigger man på flere forskellige kendetegn:

-tændernes udformning: Bieuspide = Totakkede, Triuspide = Tretakkede.

-tændernes placering i kæben.

-næsebenets vinkel i forhold til rygraden. (Dette er den seneste metode som blandt andet er taget i brug til at dele Pseudotropheus komplekset op.

-antallet af hårde finnestråler. (Disse skrives med romertal).

-antallet af bløde finnestråler. (Disse skrives med almindelige tal).

-kroppens form og forskellige mål. (Æks. standardlængde, Totale længde & kroppens brede.)

-antallet af skæl, samt disses udformning.

Jeg vil her beskrive 4, af de slægter fra Mbuna gruppen der findes normalt i Akvarier:

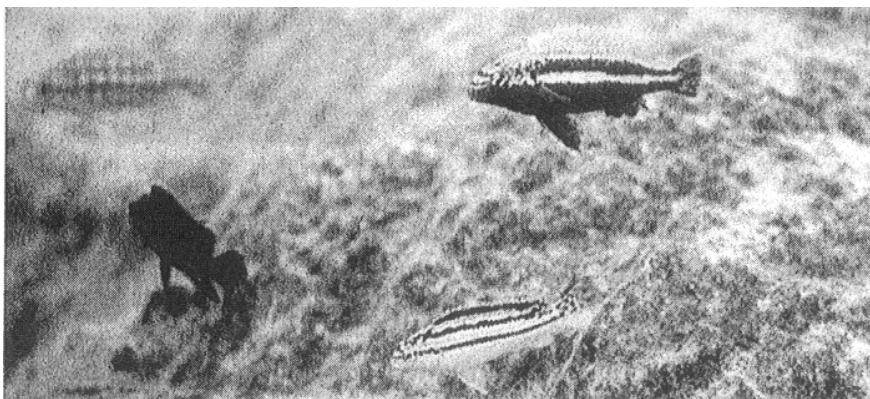
Slægten Pseudotropheus: (Denne slægt er dog for øjeblikket under kraftig revision.) Slægten blev oprettet af Regan i 1921. Regan klassificerede slægten ud fra at kæben har flere serier af tænder, som sidder foran hinanden, de første er Bieuspide og de inderste Triuspide. Disse former sammen et bredt bælte. Overkæben har en serie af sylespidsede tænder i hver side, disse bliver støre ind mod ganen. Underkæben er kort og bred, og den bagerste af tandrækkerne er indsvunget, bag denne indsvingning ligger endnu en tandrække. Rygfinnen har XVI - XIX hårde finnestråler og 8 - 10 bløde finnestråler. Gatfinnen har 111 hårde og 7 - 9 bløde finnestråler. Denne slægt indeholder nogle af vores mest holdne akvariefisk overhovedet, (der findes vel næppe ud over Guppyer og sværddragere nogle mere udbredte akvariefisk end disse.) Det er vel nok at nævne P. Zebra som findes i et hav af varianter. Regan gav slægten fem arter i 1921 og brugte Günthers beskrivelse af Chromis Williamsi, som type for slægten. Siden dengang er arts antallet blevet mange gange større. Günthers Chromis Williamsi var også blevet beskrevet af Boulenger i 1899, som Tilapia Liwingstonie. For at fuldkommengøre det havde samme Boulenger også beskrevet en fisk, som han kaldte Tilapia Williamsi. Regan klaskede det hele sammen idet de var en og samme fisk og navngav dem som Pseudotropheus Williamsi holo typen for slægten. Regan satte også Ps. Auratus ind i denne slægt. Den er senere blevet ført over i Melanochromis slægten. Auratus blev beskrevet af Boulenger i 1897, som Tilapia Aurata. Derudover kom slægten til at bestå af Ps. Thropheops, Ps. Novemfasciatus samt førnævnte Ps. Zebra.

Slægten Melanochromis:

Melanochromis blev oprettet af Dr. E. Trewavas i 1935 og adskiller sig fra Pseudotropheus ved at have større og færre svælg-tænder (Pharyngeal bone, tandlignende strukturer siddende øverst og nederst i svælg bagved de bagerste gællebuer). Ellers er tænderne i det yderste af kæben ens i størrelse, de er bicuspide og har en form som er velegnet til at skære med. Tænderne i det bagerste af kæben er koniske og større end de andre, der findes tre til syv tandrækker. Kropsformen hos disse fisk er slank, og farverne oftest mørke. Melanochromis betyder mørk farvet. Trewavas gav slægten fem medlemmer: M. Melanopterus, M. Vermivorus, M. Brevis, M. Labrosus M. Perspicax og M. Melanopterus som blev holotypen for slægten. Både M. Labrosus, M. Perspicax og M. Brevis er nu overført til andre slægter.

Slægten Labeotropheus:

Slægten blev oprettet af Ahl i 1927 og indeholdt arterne *L. Fuelleborni*, som er holotypen, samt *L. Curvirostris*, der imidlertid kun adskilte sig fra *L. Fuelleborni* på snudens form. Dette kunne dog ikke holde til en videnskabelig kritik, og Dr. E. Trewavas betragtede det som én og samme art. G. Frye granskede derfor slægten tættere i 1956 og kom frem til at de to førnævnte arter var *L. Fuelleborni*, men samtidig opdagede han endnu en art, som han kaldte *L. Trewavasae*.

Melanochromis auratus

Forskellen på disse to arter er kroppens højde i forhold til krops- længden. *L. Fuelleborni* er bredere i kroppen end fisk i samme størrelse af arten *L. Trewavasae*. Ud over dette er antallet af finnestråler i rygfinnen og antallet af langsgående skæl mindre ved *L. Fuelleborni* end hos *L. Trewavasae*.

Slægten *Labidochromis*:

Denne slægt blev oprettet Af Dr. E. Trewavas i 1935, Trewavas brugte *L. Vellicans* som holotypen for slægten. Denne art er karakteristisk ved sin lille mund, et meget spidst benparti forrest i overkæben samt en ydre række tynde konisk buet tænder som bliver mindre i størrelse desto længere man kommer tilbage i kæben. Disse tænder bruges til at plukke små dyr ud af alge-måtten på klipperne og stenene i Malawisøen. Dette er en unik specialisering i denne sø. Det har samtidig gjort slægten til en meget stor og rigt varieret gren af Malawi Ciklidernes familie. I søster søen, Tanganyika findes ciklider der har specialiseret sig på samme måde, og lever i de samme habitater som *Labidochromis*. Man opfattede længe slægten som bestående af kun en art, men i 1956 beskrev Fryer endnu en art og nu er der i hvert fald 35 kendte varianter og 19 eller flere arter: : *L. Fryeri*, *L. Mathotho*, *L. textillis*, *L. Exaspiratus*, *L. Heterodon*, *L. lanthinus*, *L. Lividus*, *L. Maculiecauda*, *L. Mbenjii*, *L. Mylodon*, *L. Pallidus*, *L. Flvgiulis*, *L. Freibergi*, *L. Siranus*, *L. Strigatus*, *L. Gigas*, *L. Vellicans* og *L. Zebroides*

Med denne artikel som er en bearbejdning af en gammel artikel fra det nu desværre lukkede svenske Akvariet, samt egne undersøgelser i litteraturen, har jeg forsøgt at give et indtryk af hvorledes forskningen siden forrige århundrede har arbejdet med at klassificere og typologisere Cikliderne fra Malawi søens vande, en stor og spændende opgave som næppe bliver færdig i vores levetid, det er for mig en af de spændende dele ved af at være ciklide akvarist. Netop i øjeblikket er man overalt ved at revidere Zebra komplekset i *Pseudotropheus* slægten og der kommer i hvert fald to nye arter henholdsvis *Metriaclima* eller *Mailandi* og *Estrea*,